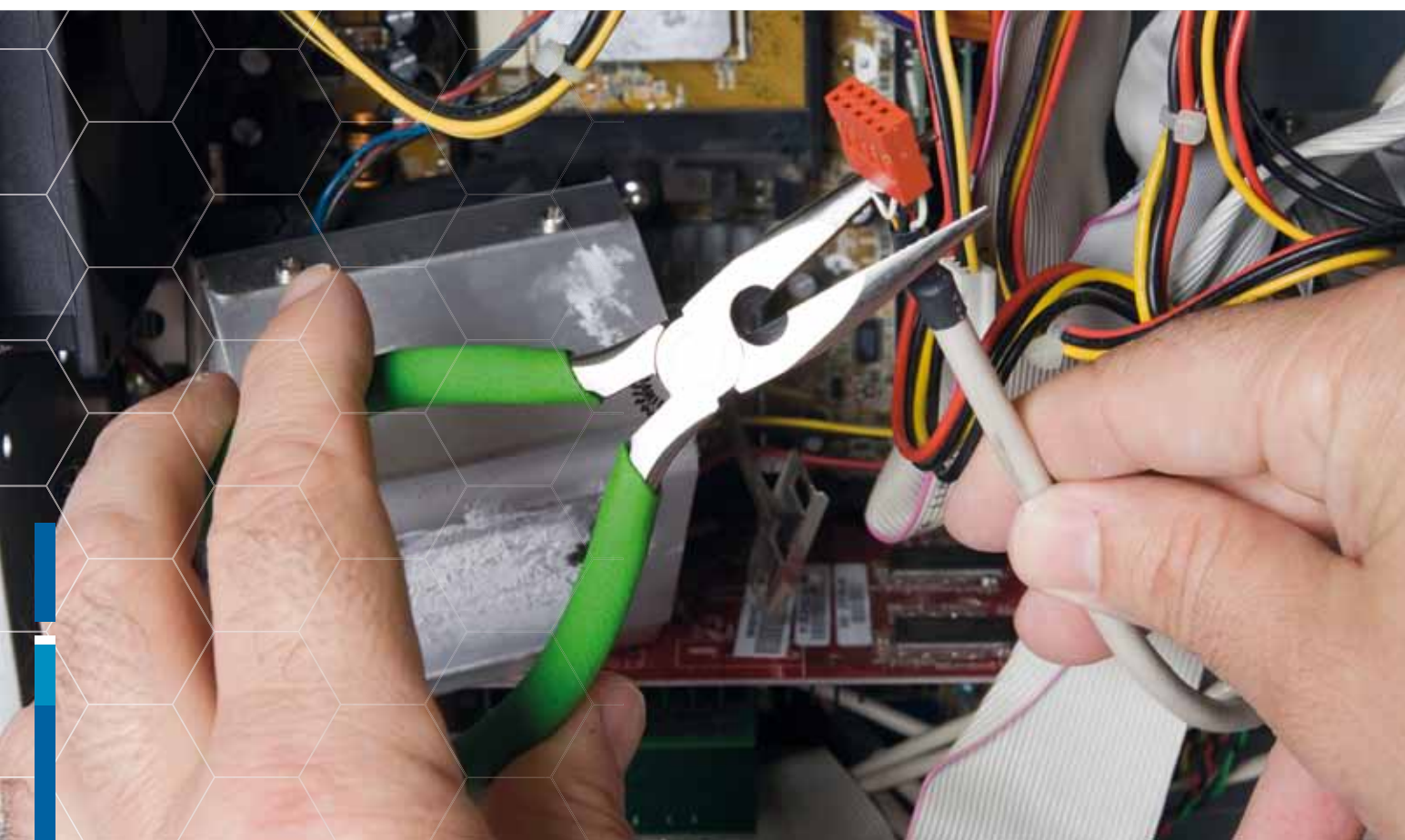

De metalelektro 2011

Inhoudsopgave

De metalektro gepositioneerd	3
De metalektro van jaar op jaar	3
De metalektro in beweging	4
De metalektro naar schaalgrootte	5
De visie van de metalektro op het nieuwe bedrijfslevenbeleid	6
De metalektro actueel	9

De metalektro heeft in 2010 goed gepresteerd. Dit jaar verloopt ook positief, hoewel de groeicijfers lager uit zullen komen. De transportmiddelenindustrie profiteert van de aantrekkelijke autoverkopen en orders voor schepen. Deze deelsector laat de grootste groei zien, gevolgd door de machine-industrie. De sector is sterk internationaal georiënteerd en afhankelijk van ontwikkeling in het buitenland. Door een verschuiving van de productie naar China en andere landen met betere voorwaarden voor arbeidsintensieve productie, ligt het perspectief van de Nederlandse metalektro op producten met een hoge toegevoegde waarde.

¹ Groeikrimpers zijn bedrijven met een gestegen omzet en een gekrompen werkgelegenheid.

² Zie respectievelijk <http://www.m2i.nl/>, <http://www.senternovem.nl/automotive/>, <http://www.senternovem.nl/innovatieindialog/innovatieprogrammas/maritiem.asp>, en <http://www.point-one.nl/>.

³ Afzonderlijke scores voor de metalektro zijn niet beschikbaar.

⁴ De percentages "eens" en "oneens" tellen niet op tot 100%: het verschil is het percentage "geen mening".

⁵ Deze vraag is uitsluitend gesteld aan degenen die ten minste enigszins bekend zijn met het nieuwe beleid

⁶ De deelnemers aan het onderzoek hebben per onderdeel van het nieuwe bedrijvenbeleid aangegeven of dit voor hun bedrijf van groot belang is, van enig belang of van géén belang. De scores in figuur 4 zijn het gemiddelde van deze drie scores: respectievelijk 3, 1 en 0.

De metalektro gepositioneerd

De metalektro omvat alle bedrijven die metaal produceren, en metaal- en elektrotechnische producten, met inbegrip van machines, apparaten, transportmiddelen en hun onderdelen. Ook gespecialiseerde dienstverleners zoals las- en oppervlaktebewerkingsbedrijven horen er toe.

De Nederlandse metalektro behaalt met inzet van circa 309.000 arbeidsjaren een omzet van € 94 miljard. In de metalektro is het MKB goed voor bijna 40% van de omzet, en zelfs voor ruim de helft van de werkgelegenheid. De sector is daarmee arbeidsintensiever dan andere industriële sectoren. De helft van de afzet (51%) gaat naar het buitenland: een bedrag van € 47 miljard. Hiervan komt € 10 miljard voor rekening van het MKB. Fabrikanten van elektrotechnische producten en instrumenten zijn naar omzet de grootste deelsector, gevolgd door de machine-industrie en de metaalproductenindustrie. De metaalproductenindustrie is echter de grootste qua werkgelegenheid. Dit is de deelsector met het grootste MKB-aandeel, en (dus) ook de meest arbeidsintensieve. De elektrotechnische en instrumentenindustrie zijn de minst arbeidsintensieve deelsectoren.

De metalektro in 2010	
21.000 ondernemingen	
309.000 arbeidsjaren	
€ 94 miljard omzet	

Aandeel in het totale bedrijfsleven, 2010		Sectorsamenstelling naar omzet, 2010	
ondernemingen	3%	basismetaleenindustrie	8%
werkgelegenheid	6%	metaalproductenindustrie	20%
omzet	7%	machine-industrie	26%
exportwaarde	18%	elektrotechnische-, instrumenten- en optische industrie	31%
bruto toegevoegde waarde	6%	transportmiddelenindustrie	16%

Bron: Prognoses kerngegevens MKB

De metalektro van jaar op jaar

De metalektro herstelt in 2010 spectaculair van de in het voorafgaande crisisjaar opgelopen averij. Dit jaar wordt die lijn naar verwachting doorgetrokken, zij het met wat gematigder groeicijfers.

De transportmiddelenindustrie is koploper binnen de metalektro, met groeicijfers die in 2011 nauwelijks onderdoen voor die van het voorgaande jaar. Aantrekkelijke autoverkopen en meer orders voor schepen zijn de achtergrond. Op enige afstand volgt de machine-industrie. De basismetaleenindustrie valt terug naar bescheidener groeicijfers. Datzelfde geldt voor de metaalproducten- en voor de elektrotechnische industrie.

De groei wordt gedragen door de export waarvan de metalektro in sterke mate afhankelijk is. Dat geldt overigens niet voor de metaalproductenindustrie, die het meer moet hebben van de binnenlandse markt, waaronder de bouw.

De werkgelegenheid in de metalektro neemt verder af, al is het tempo van de krimp in 2011 aanzienlijk verminderd. Bedrijven hebben als reactie op de crisis gesneden in

hun personeelsbestand, en geïnvesteerd in verdere verbetering van de arbeidsproductiviteit. Vanaf 2010 profiteren zij van hun als gevolg daarvan toegenomen slagkracht.

Ontwikkeling 2009-2012	2009	2010	2011	2012*
omzet (volume)	-16,75	16,00	7,50	3,50
werkgelegenheid (arbeidsjaren)	-4,25	-3,00	-0,25	-0,50
winst	-90,50	599,00	38,25	0,75

Bron: Prognoses kerngegevens MKB (*= prognose)

De metalektror in beweging

De bedrijvendynamiek in de metalektror is teruggelopen: het verloop in termen van nieuwe en opgeheven bedrijven ligt beneden het gemiddelde van het totale bedrijfsleven. Een mogelijke oorzaak is de combinatie van een kapitaalbehoefte die voor de start van een industrieel bedrijf doorgaans relatief groot is, met hogere eisen en strengere criteria voor kredietverlening van banken en andere kredietverstrekkers.

Het aantal bedrijfsbeëindigingen is benedengemiddeld, vergeleken met het totale bedrijfsleven, maar het aantal faillissementen ligt na de crisis iets boven dat gemiddelde. Het aandeel groei-bedrijven wijkt niet af van dat in het totale bedrijfsleven, maar het aantal (groei-)krimpers is wel wat groter ¹. Dat laatste is logisch, gezien de sterk teruggelopen afzet in 2009.

De metalektror is bovengemiddeld innovatief op het gebied van productvernieuwing en nog sterker innovatief op het gebied van vernieuwing van productieprocessen. Er zijn wel aanzienlijke verschillen tussen deelsectoren. De elektrotechnische en de machine-industrie komen daarbij als het meest innovatief uit de bus en de metaalproductenindustrie als (gemiddeld) het minst innovatief.

Voor de metalektror lopen momenteel, in een samenwerking tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen, diverse relevante en door de overheid gesteunde innovatieprogramma's. Genoemd kunnen worden: de programma's voor materialen (M2i), High Tech Automotive Systems (HTAS), Maritiem (o.a. scheepsbouw) en Point One, voor nano-elektronica, embedded systems en mechatronica².

Indicatoren van dynamiek, 2010	metalektror	bedrijfsleven
Bedrijvendynamiek		
aantal oprichtingen:		
- starters	1,6%	1,6%
- nieuwe dochters	4,2%	4,2%
- totaal	5,8%	5,8%
aantal opheffingen:		
- faillissementen	1,4%	0,6%
- overig	4,1%	6,0%
- totaal	5,6%	6,7%
Bedrijfsgroei		
aantal bedrijven gekarakteriseerd als:		
- groeiers	39%	38%
- gelijkblijvers	27%	28%
- (groei-)krimpers	34%	34%
Innovatie		
aantal MKB-bedrijven met:	*	*
- nieuwe producten/diensten op de markt	38%	24%
- producten/diensten nieuw voor de bedrijfstak	21%	7%
- vernieuwingen/verbeteringen interne bedrijfsprocessen	53%	39%

Bron: Bedrijvendynamiek en Werkgelegenheid, Determinanten Bedrijfsprestaties MKB

*)= totaal MKB

De metaalektro naar schaalgrootte

Bij het gemiddelde metaalektrobedrijf werken 15 mensen die een omzet behalen van ruim € 4 miljoen. Driekwart hoort tot het kleinbedrijf, met minder dan 10 mensen. Het kleinbedrijf is sterk vertegenwoordigd in de metaalproductenindustrie.

Het midden- en kleinbedrijf in de metaalektro is goed voor ruim de helft van de totale werkgelegenheid in de sector. Het omzetaandeel is met 39% een stuk minder. Het MKB is dan ook vooral te vinden in meer arbeidsintensieve activiteiten met beperkte mogelijkheden voor productie in grote series en voor automatisering. Hiertoe behoren ook zippers; dit zijn vooral gespecialiseerde lassers.

Indicatoren van schaalgrootte, 2010	
gemiddelde ondernemingsgrootte (arbeidsjaren)	15
gemiddelde omzet per onderneming (x miljoen)	4,3
ondernemingsaandeel van het kleinbedrijf (< 10 werkzame personen)	77%
MKB	
aandeel van het MKB in:	
- omzet	39%
- werkgelegenheid	53%
- bruto toegevoegde waarde	46%

Bron: Prognoses kerngegevens MKB

De visie van de metalektro op het nieuwe bedrijfslevenbeleid

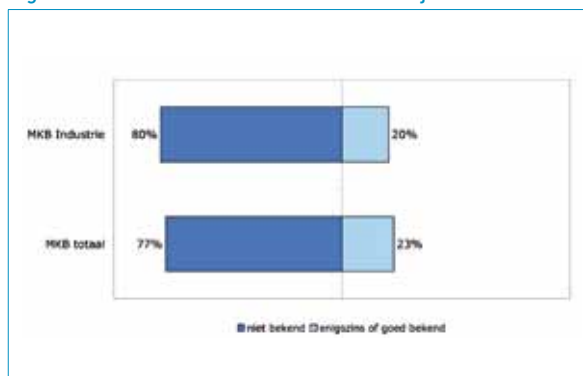
De Nederlandse overheid heeft een nieuw bedrijvenbeleid geïnitieerd, waarbij vooral wordt geïnvesteerd in topsectoren. Topsectoren zijn sectoren waarin Nederland wereldwijd sterk is, die een bijdrage leveren aan een oplossing van maatschappelijke vraagstukken en waar de overheid extra aandacht aan besteedt. Ze hebben een sterke internationale positie; bedrijven en wetenschap hebben er veel kennis opgebouwd en werken samen aan innovaties. Negen sectoren zijn aangewezen als topsector, namelijk: water, agro & food, tuinbouw en uitgangsmaterialen, high tech, life sciences, chemie, energie, logistiek en creatieve industrie.

Het topsectorenbeleid biedt mogelijkheden die per sector en grootteklasse van bedrijven kunnen variëren. Daarom heeft EIM de ruim 1.700 deelnemers aan het MKB-Beleidspanel vragen voorgelegd over dit nieuwe bedrijvenbeleid. Zijn ze er bekend mee? Vinden zij hun eigen sector een topsector? Hoe beoordelen zij het nieuwe beleid? Wat vinden zij van de acties?

Bekendheid³

Eén op de vijf MKB-ondernemers in de industrie is enigszins tot goed op de hoogte van het nieuwe bedrijvenbeleid. In het totale MKB ligt dit percentage iets hoger; 23% is ermee bekend.

Figuur 1: Bekendheid met het nieuwe bedrijvenbeleid

Bron: EIM, 2011

Topsector of niet?

Uit figuur 2 is af te lezen welke relatie MKB-ondernemers in de industrie met de topsectoren hebben. Vinden zij dat hun eigen bedrijf deel uitmaakt van een topsector? Zijn ze toeleverancier aan dan wel afnemer van topsector-bedrijven? Of hebben zij geen enkele relatie met de topsectoren?

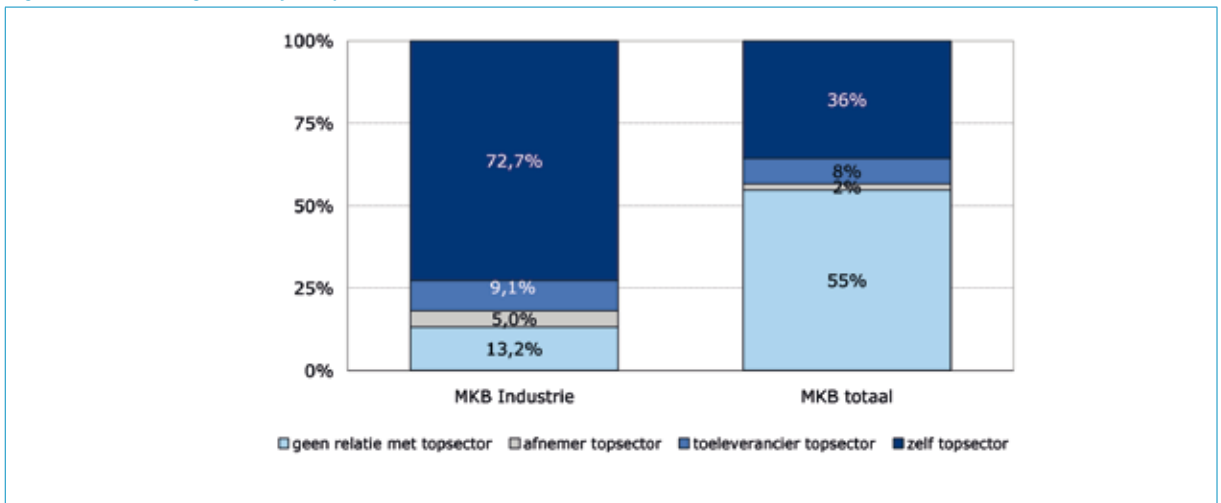
Eén op de acht MKB-ondernemers in de industrie heeft géén relatie met een of meer topsectoren. Ter vergelijking: in het totale MKB is dat één op de twee. Bijna driekwart van het industriële MKB rekent het eigen bedrijf tot een topsector. Dat is aanzienlijk meer dan gemiddeld in het MKB, waar een derde van de ondernemers de eigen sector een topsector vindt.

Beoordeling

Aan de MKB-ondernemers zijn zes stellingen voorgelegd over het nieuwe bedrijvenbeleid⁵. Hiermee hebben zij een oordeel kunnen geven over de inhoud en accenten van het beleid. Zie figuur 3. Uit de figuur blijkt het volgende:

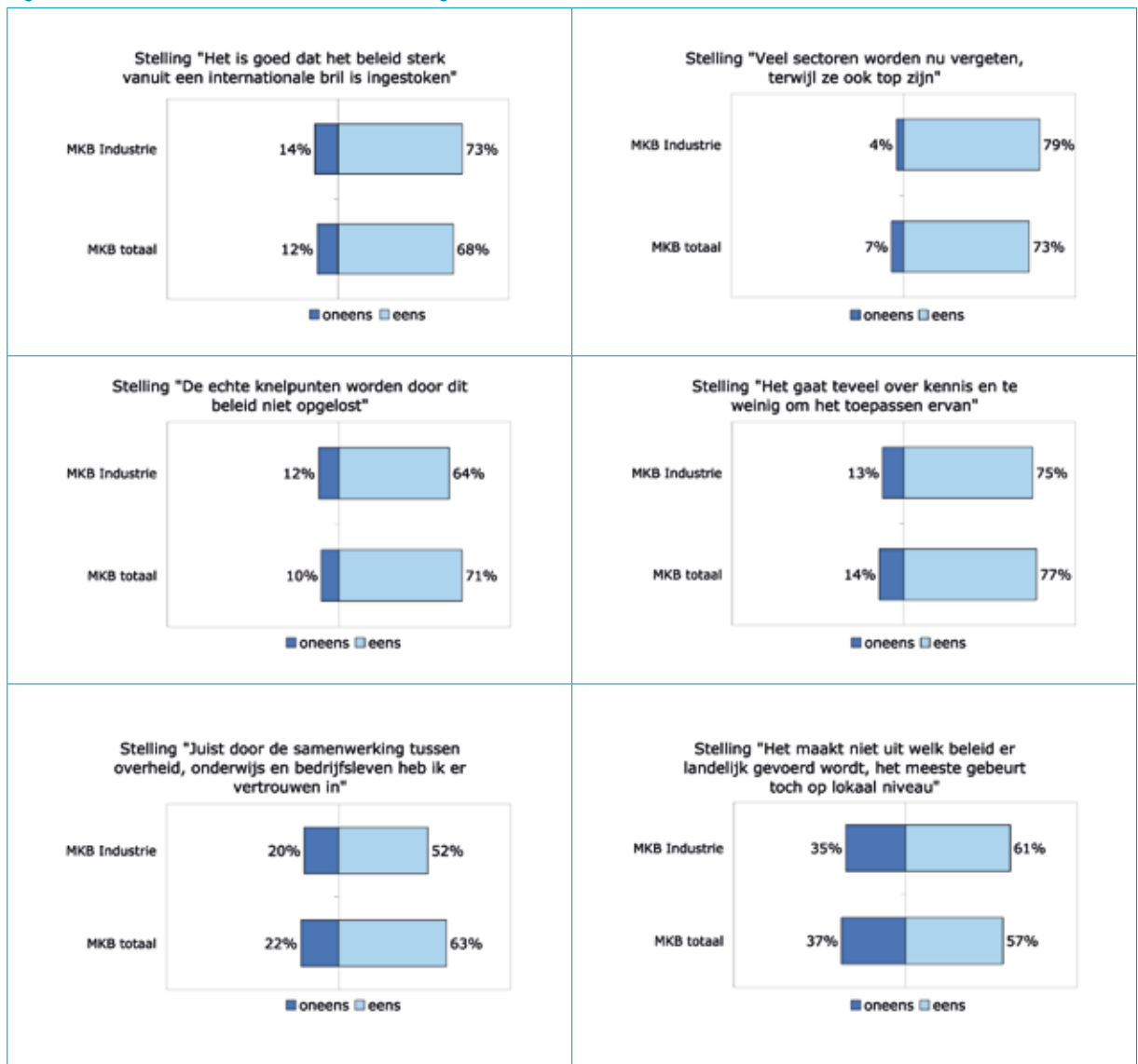
- De internationale insteek van het topsectorenbeleid kan op brede instemming van het MKB rekenen. Bijna driekwart onderschrijft de stelling.
- Ook een grote meerderheid (79%) onderschrijft de stelling dat veel sectoren ten onrechte niet in aanmerking komen voor kwalificatie als topsector.
- Bijna tweederde van de industriële MKB-ondernemers vindt, dat de echte knelpunten van het bedrijfsleven niet door dit beleid worden opgelost. Op dit punt zijn zij positiever dan gemiddeld in het MKB.
- Het topsectorenbeleid gaat volgens de ondernemers teveel over kennis en te weinig over de toepassing daarvan. Zowel in de industrie als in het totale MKB is driekwart deze mening toegedaan.
- Ruim de helft van de MKB-ondernemers in de industrie (52%) zegt vertrouwen te hebben in het nieuwe bedrijvenbeleid, vanwege de samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheid. Dit is minder dan gemiddeld in het MKB (63%).

Figuur 2: Relatie eigen bedrijf - topsector

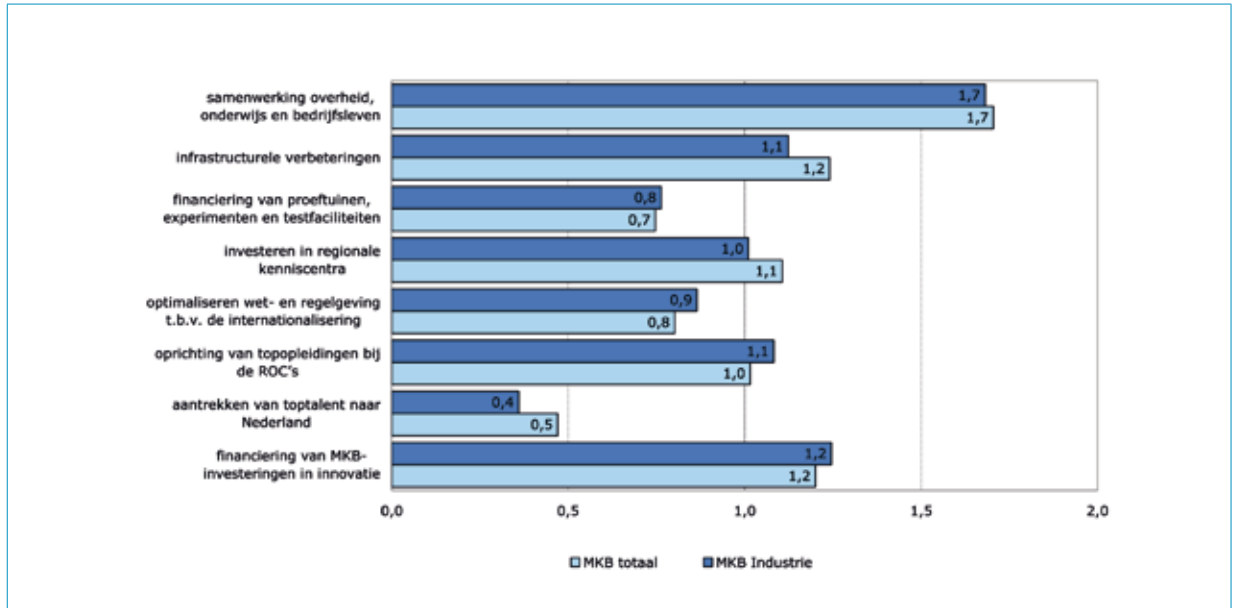
Bron: EIM, 2011

Figuur 3: Oordeel over het nieuwe beleid: stellingen⁴

Bron: EIM, 2011

Figuur 4: Belang van de acties voor het eigen bedrijf

Bron: EIM, 2011

Tot slot relativeren de ondernemers het effect van dit landelijke beleid. De meerderheid is het eens met de stelling dat 'het meeste toch gebeurt op lokaal niveau'. Dat het industriële MKB deze stelling nog wat vaker onderschrijft dan het totale MKB mag enigszins verrassend genoemd worden, gezien het feit dat de markt van industriële ondernemingen vaker regionaal en (inter)nationaal is dan lokaal.

Acties

Uit figuur 4 is te zien in hoeverre MKB-ondernemers de acties in het kader van het nieuwe bedrijvenbeleid van belang achten voor hun eigen bedrijf⁶.

Ondernemers in het MKB kennen met afstand de hoogste score toe aan een betere samenwerking tussen overheid, onderwijs en bedrijfsleven, een samenwerking waarin dit beleid voorziet. Daarna volgt financiering van investeringen in vernieuwing van producten en processen'. Aantrekken van toptalent naar Nederland scoort echter het laagst, gevolgd door financiering van proeftuinen, experimenten en testfaciliteiten. Bij deze twee beleidsacties moet opgemerkt worden, dat slechts een beperkt aantal bedrijven daar zelf direct mee te maken heeft. Dit geldt zeker voor het MKB, waardoor een hoge score op deze acties ook niet verwacht kon worden. Het valt ten slotte op dat de scores van het industriële MKB niet of nauwelijks afwijken van die van het totale MKB-gemiddelde.

De metalektro actueel

Wat staat de voedings- en genotmiddelenindustrie het komende half jaar te wachten? In het lopende en het komende jaar ligt volgens de EIM-prognoses een stijging van het omzetvolume in het verschiet. In de tweede helft van 2011 is die bijna 4%, en in 2012 nog altijd ruim 3%. De werkgelegenheid neemt in 2011 nog licht toe, maar in 2012 buigt de ontwikkeling om naar een lichte vermindering van de werkgelegenheid. Gegeven de groei van de productie betekent dit dat de arbeidsproductiviteit in de Nederlandse metalektro toeneemt.

Halfjaarprognose	2011 (I)	2011 (II)	2012 (I)	2012 (II)
omzet (volumeontwikkeling)	11,75	3,75	3,00	4,00
werknemers (aantal)	1,00	1,00	-0,50	-1,00

Bron: Prognoses kerngegevens MKB

Sterke fluctuaties in de bedrijvigheid vragen om 'strategie'

De metaal- en elektrotechnische industrie heeft te maken met heftiger conjunctuurgedreven fluctuaties dan de meeste andere sectoren. Dit heeft te maken met de grotere afhankelijkheid van export, investeringen en de afzet van duurzame consumptiegoederen. Dat vraagt om ondernemingsstrategieën waarmee de risico's van die fluctuaties worden afgedekt of gespreid, bijvoorbeeld door niet (te) afhankelijk te zijn van één type product of afnemer.

Investeren in kennisintensieve productie

Massaproductie en grootschalige productie waarvoor veel arbeid nodig is, verdwijnen naar China en andere landen met betere voorwaarden voor arbeidsintensieve productie. Het accent verschuift naar producten met een hogere toegevoegde waarde. Gelijktijdig komt in machines en apparaten toenemend kennis en kunde samen op het gebied van werktuigbouw, elektronica en ICT. Dat brengt toenemende specialisatie, en de noodzaak om te investeren in die kennis: voor ontwerp en ontwikkeling, voor verkoop en marketing bij nieuwe klanten, maar ook voor operators die andere taken en minder routinematig werk te doen krijgen. Ook besteden merkfabrikanten in het grootbedrijf ontwikkelingsactiviteiten aan onderdelen en modules van hun producten in toenemende mate uit aan hun toeleveranciers. Dit is een trend die deze bedrijven eveneens dwingt om te investeren in kennis.

Internationalisering van het industriële MKB

Ondernemen in de industrie wordt nog steeds internationaler, zowel aan de inkoop- als aan de verkoopkant. Het aandeel buitenlandse afzet neemt met name bij het MKB toe, mede via de specialisatie in hoogwaardiger producties: daardoor worden nichemarkten betreden waarvoor de binnenlandse markt al gauw te klein is. Het aandeel inkoop uit het buitenland groeit door productie van onderdelen te outsourcen. Daarnaast starten veel bedrijven eigen productie op in het buitenland (offshoring).

Dit onderzoek is gefinancierd door het programmaonderzoek MKB en Ondernemerschap (www.ondernemerschap.nl)

Voor alle informatie over MKB en Ondernemerschap: www.ondernemerschap.nl
De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij EIM bv. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van EIM bv. EIM bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

COLOFON

ISBN nr. 978-90-371-1033-3

Dit rapport is een uitgave van EIM en programmaonderzoek MKB en Ondernemerschap en is onderdeel van de reeks Ondernemen in sectoren.

EIM B.V., Bredewater 26, Postbus 7001, 2701 AA Zoetermeer
T 079 343 02 00, F 079 343 02 02, E info@eim.nl, W www.eim.nl